

GUADALEST

Orús, mun. de l'Alt Arieja (100 hab., a 4 k. de *Vic-de-Sos*); *Orús*, llogaret del Sobrarbe, prop de Secorún (p. jud. Boltaña), que ja llegim amb aquest nom en un doc. de 1428 (*BABL* x, 106). Bosc del *Grus*, te. Cervera Marenda (probablement post-topònim del NL cerdà, o del NP ross. documentat supra) (xxv, 15.25).

Separem-ne, en canvi, *Orós* «lugar» agre. a Oliván, p. jud. Jaca; i diverses poblacions *Oroso* i *Orosa* a Galícia, que provenen del NP llatí *Orosius*, inconnex amb AURUCIUS.

Guaamir, apè. a *Gasamí*

GUADALEST

En el Migjorn valencià, nom de la vall, que provinent de Confrides desemboca a Callosa; i, en particular, el poble dit *El Castell de Guadalest*, on hi havia hagut l'antic castell, just amb altres tres de més amunt.

PRON. MOD.: F. de B. Moll informava (novembre 1935) que domina la pron. *godalést*. J. Giner i March, havent procedit a enqs. sistemàtiques, amb gent d'Alcoi i Albaida i altres poblacions properes notava la pron. *godalest* en 4 i *guadalést* en 5. N. Primitiu G. Serrano en un article de 1950 (p. 15): «és *Godalest*, com diu tothom, no *Gua-*». M. Gadea vacil·lava entre *Godalest* (*T. del Xè* II, 108) i *Guadalest* (II, 62).

Després de la guerra, i quan l'any 1963 vaig fer enquestes en els pobles de la vall, vaig notar que la forma oficial tendia a guanyar terreny, però encara hi vaig oir *god-* a uns i *guad-* a d'altres, i més sovint *godalés*, *guad-* sense la *-t*. En realitat, però, només ho obtenia per extorsió del nom: no eixia espontàniament, perquè la gent senzilla parla dels pobles, en particular, i de llurs termes, no de les valls; ara bé vaig confirmar plenament l'observació de J. G. M.: al poble «tothom li diu *el castell* rònegament», sense afegir-hi el nom propi i antic; quant a la vall, no l'anomenaven, sinó forçant-los-hi; i llavors (a Benimantell, i al Castell, xxxv, 16.6, 22.6) eixí «el *val de guadalést*», gènere masculí estrany a la nostra llengua, que denunciava un ús merament castellà, ensenyat pels administradors locals.

MENCIONS ANT. No pot deixar de cridar l'atenció el fet que, en les dades medievals, aparegui amb inicial *God-* unànimement, quasi mai *Guad-*. Muntaner, *Cròn.*: després de Val. i Xàtiva, Jaume I conquerí «molts lochs axí com Bèrdia, Calp, Altea, Polop, *Godalest*, Confrides ---» (cap. 9; igual en l'ed. Casac. que en la de Bof.); i en un 2n. passatge, cap. 12: «l'infant En Pere talà e afogà tota la terra e la horta d'Alcant e Nompot, e *Godalest*, ---» (ms. Escorial, fº 14a 14; on l'ed. Casac. omet *Godalest*). SSiv. 250 troba *Godalest* en la contribució de 500 besants que imposà Jaume I als seus sarraïns; doc. de 1257: «a *Godalest* 500 besants, remisit totum Bernardo de Matarone» (*El Arch.* I, 256); 1271: *Godalest*; 1298: el rei dóna a Bernat de Sarrià el lloc d'*Alchozayba* en la vila e

castell de *Godalest* (MiretS., *Itin. de J. I.*, 3,449).

1315: «En Bernat de Serrià --- a *Godolest*; item *Godolest* té lo dit noble --- e val cascan any 7000 so.» (*CoDoACA* XII, 269); 1322: *Godalest* (*A.C.A.* reg. 222, fº 113 i id., si bé amb la *o* menys clara, ib. fº 108); 1325: *Godalest* (*ACA* reg. 227, fº 154); 1325: *Godalest* (reg. 227, fº 158); 1327: *Godalest* (*CoDoACA* xxxix, 432); 1328: *Godalest* (*CoDoACA* xxxix, 357); 1409, en la nòmina del morabatí imposat als sarraïns de les «montanyes del Coll de Rates», p. p. Mateu i Llopis (en *Misc. Fabra*, pp. 15, 229; i de nou en *Al-And.* VII, 299 ss.) observa Mateu que es troba per tot *Godalest*, no *Guadalest*. El 1414 es concedeix llicència als veïns de l'alq. de *Xines*, terme de *Godalest* perquè reedifiquin la mesquita» (Ed. Julià, *BRAE* VIII, 329; Salvà, *Callosa* I, 69).

¿Hi ha excepcions amb *Guad-* en els docs. medievals?; només aparents, perquè si bé Mtz.Fdo. troba una nota de 1264 referent a les aljames dels castells «de *Gallinera* i *Guadalest*» (*Doc. Val.* ACA I, n. 536), crec que això no és més que «regesta» en castellà (amb les formes modernes de *Gallinera* i del present castell; el doc. datat de 1322 «término del Castillo de *Guadalest*» p. p. *El Arch.* IV, 320, és en una traducció castellana datada de 1802, de formes modernitzades «*Jalón*, Las *Cuevas*»).

L'excepció única la constitueix el llibre del *Rept.*, on l'ed. Bof. porta una donació d'alqueries a *Guadalest* (pp. 474, 21, 23), i una altra, repetida tres cops, amb la mateixa forma (pp. 478.4, 6, 9), si bé, però, amb la variant *Guadaleix* en un altre passatge (p. 339). Aquesta excepció es deu explicar pel fet que el Llibre del Repartiment era escrit al dictat per alfaquins bilingües, que tendien a ficar per tot la forma *Guad-*, en aquella toponímia tan arabitant, on sortien arreu els noms fluvials en *Guad-*.

Però a les cartes i ordres de Pere el Gran, que hagué de maldar tan llargament per aquelles valls, sufocant els alçaments moriscos d'Alazrac, i que per tant ho coneixia, millor que ningú, de les fonts vives i orals; les formes que trobem són amb *God-*. *Godalest* ja en una de 1276 (p. p. Soldevila, *Pere el Gran*, vol. I, 2a. part, A-2); i en una altra de la mateixa data: «castrum de *Godalesc*» (ib., A-22). Quant a la *-sc*, creuríem en principi que hi hagi l'error de lectura *-c* per *-t*, ben corrent, però el fet és que es torna a trobar *Godalesc*, amb *-c*, poc més avall, en la mateixa carta; i reparem que aquest document fou transcrit personalment per un filòleg crític i magistral com Ferran Soldevila quan fou arxiver de l'A.C.A.

Restà població morisca fins a darrera hora: 150 cases de moriscos en el cens de 1572 (Lapeyre, p. 43), «Vall de *Guadalest*» 400 en el de 1609 (p. p. Reglà, de Boronat, amb formes sovint alterades, 116).

ETIM. La idea corrent és que ací tenim un nom àrab; i format amb *wadi* 'riu' (com *Guadalquivir*, *Guadalaviar* etc.). Nic. Primitiu protestava: «*Godalest* i no *Guadalest*, la resta l'atribuïm a una invenció dels erudits: car el nom li ve al riu del poble, i no al